

KIPPEN DIE VOER KRIJGEN MET HENNEP- EN NETELZAAD LEGGEN MEER EIEREN IN DE WINTER

Tekst: Elio Corti en Andrea Bertolazzi – Italië

CANNABIS SATIVA – informatie uit diverse boeken

Tot nu toe hebben we al 6 auteurs uit de Renaissance gevonden die in hun geschriften het feit ondersteunen dat hennepzaad een positief effect heeft op het aantal eieren wat door de hennen gelegd wordt. 4 van hen publiceerden hun werk in de 16e eeuw; zie hier onder, in chronologische volgorde van verschijnen.

- 1 - Antonio Brasavola - *Examen omnium simplicium medicamentorum* (1536)
- 2 - Amatus Lusitanus - *In Dioscoridis Anazarbei de medica materia libros quique enarrationes eruditissimae* (1553)
- 3 - Pierandrea Mattioli - *Commentarii in libros sex Pedacii Dioscoridis Anazarbei de medica materia* (1554)
- 4 - Castore Durante - *Herbario nuovo* (1585)
- 5 - Olivier de Serres - *Le théâtre d'agriculture et mesnage des champs* (1600)
- 6 - Vincenzo Tanara - *L'economia del cittadino in villa* (1644)

Ulisse Aldrovandi citeert Mattioli en Brasavola op blz. 231 van zijn *Ornithologiae tomus alter* (1600); Conrad Gessner citeert in *Historia animalium III* (1555) Brasavola op blz. 426 en Amatus Lusitanus op blz. 432, zonder Mattioli te noemen. Dat is echter puur om chronologische reden, omdat het genoemde boek van Gessner al direct één jaar na dat van Mattioli uitgebracht werd.

PL.293. Chanvre cultivé. Cannabis sativa L.

Dit positieve effect op het voortplantingsorgaan van de hen is in tegenstelling met hetgeen Dioscorides schreef, namelijk dat het zaad van de hennep "mangiato copiosamente estingue la virtù del generare - indien overvloedig gegeten, slecht is voor de voortplanting", zoals dat staat in de Italiaanse vertaling van Mattioli's werk, en misschien ook wel in zijn boek van 1557, toen het voor het eerst gepubliceerd werd. Maar Dioscorides (*een klassieke heelmeeester*) verwijst enkel naar de mens, niet naar dieren.

Van de auteurs waarover we hier een stukje tekst geven, was Mattioli de enige die aangaf – en dat alleen in de Latijnse versie van 1554 die wij ter beschikking hebben – dat dit proefondervindelijk door hemzelf aangetoond was. In de Italiaanse versie van 1585 ontbreekt deze belangrijke toevoeging.

Dioscorides III,165 - καρπὸν ὀστρογυλόν, ὃ σθιμένος πλεονσβ νυσι τὸν γόνον - semen rotundum, quod largius sumtum genituram extinguit (*Pedanii Dioscoridis Anazarbei de materia medica libri quinque* - Curtius Sprengel, Lipsiae 1829) – Het zaad is rond, en indien gegeten in grote hoeveelheden veroorzaakt het onvruchtbaarheid.

Dioscorides in Mattioli III,148 (1554) - semine rotundo, quod largiore cibo genituram extinguit. - Het zaad is rond, en indien gegeten in grote hoeveelheden veroorzaakt het onvruchtbaarheid - in Mattioli III, 159 (1585) I frutti produce vacui, & lunghi: e 'l seme tondo. Il quale mangiato copiosamente estingue la virtù del generare - De vruchten zijn langwerpig en hol, met ronde zaden. Indien gegeten in grote hoeveelheden veroorzaakt het onvruchtbaarheid.

Antonio Brasavola - De cannabi finem fecissem, quoniam opus non est res tam notas diu pingere, nisi in mentem venisset, gallinas hoc semine pastas per totam hyemem ova parere: quod et urticae semen facere certum est. – Ik had het onderwerp hennep al willen besluiten, want het is niet nodig om verder uit te wijden over zaken die alom bekend zijn, ware het niet dat me te binnen schoot dat hennen die gevoerd worden met hennepzaad, de hele winter door eieren leggen, en men neemt aan dat netelzaad hetzelfde effect heeft.

Amatus Lusitanus - Huius porro semen comestum, hominibus genituram extinguit, gallinis vero auget, videmus enim gallinas rigida hieme hoc semina pastas, ova parere, id quod aliis semen non comedentibus, non evenit. – Overigens, het eten van dit zaad maakt de mens onvruchtbaar, in tegenstelling tot de hennen, die als ze gevoerd worden met dit zaad, de hele winter eieren leggen, terwijl de andere kippen, die geen hennepzaad kregen, veel minder legden.

Pierandrea Mattioli III,148 (1554) - Caeterum sativae semen in cibus sumptum plane contrarium efficit in gallinis, et in nobis: siquidem largius commanducatum

nobis genituram extinguit: gallinas vero oviferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quae hyeme, quo tempore algoris saevitia raro ova parere solent, Cannabis semine vescuntur, numerosiore ovorum partu gaudere: id quod frequenti cantu suo declarant. – Het toevoegen van zaad van de gekweekte hennep aan het voer, heeft bij de kippen een totaal tegengesteld effect dan wat het heeft bij ons: als wij er veel van eten is het slecht voor de conceptie, maar hennen gaan er juist meer eieren van leggen. Ik heb zelf vastgesteld dat de hennen in de winter (het seizoen waarin ze normaal gesproken nauwelijks leggen vanwege de kou) als ze hennepzaad gevoerd krijgen, met veel plezier een groot aantal eieren leggen: iets wat ze laten merken door veelvuldig gekakel.

Pierandrea Mattioli III,159 (1585) - Il seme del domestico opera nelle galline il contrario di quello che ne scrive Dioscoride. Imperoche ne gli huomini spegne, & ruina la virtù del generare, & in quelle aumenta il generare delle uova. Percioche quelle galline, che mangiano il verno il seme del Canape, fanno uova abbondantissimamente, ancora che l'altre pochi ne facciano ne i gran freddi il verno. – Het zaad van de gekweekte hennep doet juist het tegenovergestelde van wat Dioscorides schrijft. Want bij mensen onderdrukt en vermindert het de vruchtbaarheid, maar bij hennen bevordert het juist de leg. Hennen die in de winter hennepzaad eten, leggen overvloedig, terwijl de anderen in strenge winters slechts een paar eieren leggen.

Castore Durante – Il seme mangiato dalle galline, moltiplica l'ova. – Het eten van hennepzaad eten vermeerderd het aantal eieren.

Links: Droge vrouwelijke hennepplanten met zaad. Foto: Dirk de Jong.

Olivier de Serres V DE LA CONDUITE DU POULAILLER - LA PASTURE DE LA POULAILLE
Du son bouilli et chaudement, leur donne-on pour l'espargne: et tant qu'on peut des miettes de la table, pour les provoquer à pondre, qu'à cela les conserve-on curieusement, comme l'on fait l'avoine pure, leur estant fort propre, le mil sarrazin aussi: mais par dessus toute autre viande, la graine de chanvre est da grande efficace a faire over. – HET VOEREN VAN DE KIPPEN. U kunt ze gekookte, warme zemelen geven, en om ze beter aan de leg te krijgen, ook tafelresten, zorgvuldig uitgezocht voor dit doel. Ook haver is heel goed, net als boekweit, maar, boven al het andere voer, is vooral hennepzaad effectief om de leg te bevorderen. (Vertaald door Fernando Civardi, 2007)
FAIRE OVER EN HYVER L'orge bouilli et baille chaud, y est bon; l'avoine crue aussi: la graine de l'herbe appallee *esparcet*: les mietes venans directement de la table: toutes sortes de criblures des bleds: mais par sur toutes ces choses, la graine de chenvy est de grande efficace à eschauffer les poules, non pour les en nourrir entierement (car la viande seroit trop chere) ains pour leur esveiller l'appetit, les en paissans

par fois. - OM DE LEG IN DE WINTER TE BEVORDEREN. Warme gekookte gerst is heel goed ; ook rauwe haver, net als Esparcette zaad (*Onobrychis viciaefolia*), de restjes van tafel, alle soorten tarwezemelen, maar bovenal hennepzaad is heel effectief om de hennen aan de leg te krijgen. Niet om uitsluitend te voeren (daarvoor is het te duur) maar u kunt ze af en toe deze zaden voeren om hun eetlust op te wekken. (Vertaald door Fernando Civardi, 2007)

Vincenzo Tanara – Ne è cosa, che faccia far più ova a' Polli, ò Piccioni di questo seme, ancorche {d'Inverno} <d'Inverno>, se bene rende l'Uomo sterile. – Er is niets dat maakt dat kippen en duiven meer eieren gaan leggen dat dit zaad, zelfs in de winter; desalniettemin maakt het de mens steriel.

Als we deze beweringen geloven, dan wordt het tijd om ze in praktijk te brengen. Als we het niet geloven, dan moeten we de betrouwbaarheid van onze natuurkundigen van de Renaissance zien te bevestigen. Beter doen we zelf betrouwbare, praktische testen, maar die moeten wel onderbouwd worden met wetenschappelijke gegevens. We hopen dat hetgeen we bij elkaar gezocht hebben over dit onderwerp – en wat u hier kunt lezen – betrouwbaar is en dus toepasbaar in onze hobbyfokkerij.

CANNABIS SATIVA – wetenschappelijke gegevens

De vruchtjes van de *Cannabis sativa*, ovaal, plat, 3-5 mm lang en 3-4 mm breed, bestaan uit een schutblad, dat om het eigenlijke zaadje gevouwen zit, en een 0,2 mm dunne papierachtige bloemdek dat niet of nauwelijks mee groeit met de rijpende vrucht, en waartussen het zaad zichtbaar is. Een kilo hennepzaad bevat ongeveer 40.000 zaadjes. Onderstaand ziet u een lijstje - hoewel het niet volledig – van de gemiddelde waarden van (ongepeld) zaad, die interessant zijn qua voedings- en calorische waarden:

Zaad van de Cannabis sativa

water	9%
proteïnen	18-19%
lipiden	32-36%
koolhydraten	18%
cellulose	26-27%
as	5-5,5%

Een maïskorrel van de gele maïs heeft – behalve kalk, fosfor, ijzer en vitamines, de volgende gemiddelde waarden:

Gele maïs

water	13,5%
proteïnen	10%
lipiden	5%
koolhydraten	68%
vezels	2%
as	1,5%

Bron: Vittorio Villavecchia & Gino Eigenmann
NUOVO DIZIONARIO DI MERCEOLOGIA E CHIMICA APPLICATA
Volume IV - Hoepli 1974

Boven: Gedroogde henneplant met zaad. Foto: Dirk de Jong.

Dus het is duidelijk dat hennepzaad qua proteïnen en vetten wint in vergelijking met maïs. En het is vooral vanwege de proteïnen (19% in hennepzaad, tegen 10% in maïs) dat het in de zomer niet aanbevolen wordt voor menselijke consumptie, omdat het de lichaamstemperatuur laat stijgen dankzij het zogeheten *thermic effect of food*, iets wat in de winter natuurlijk nuttig is; dit bewerkstelligt een toename van 30% van de stofwisseling. En alsof dit nog niet genoeg is: het hoge gehalte aan edestine (van het Griekse woord $\delta\epsilon\sigma\tau$ ς *edestós*, eetbaar) zorgt er samen met het andere eiwitmolecuul albumin voor dat zulke proteïnen alle negen essentiële vetzuren bevatten in een proteïnencombinatie die uniek is in het hele plantenrijk; zo voorzien zij ons lichaam met de basis waarmee andere proteïnen gemaakt kunnen worden, zoals immunoglobulines (antistoffen).

Om warmte te produceren zijn vetten natuurlijk ook enorm nuttig (32 à 36% tegen 5%) en spelen een prominente energetische rol: 9.3 Kcal/g tegen de 4.4 Kcal/g van de proteïnen en de 4.1 Kcal/g van de koolhydraten (gemiddelde waarden, bijgewerkt tot 2003 – Dr. Pier Antonio Marongiu).

De lichaamstemperatuur van de kip ligt tussen de 39.6 and 43.6°C, en ook al zakt dat 's nachts tussen 21 en 4 uur bijna naar de ondergrens, heeft een kip toch meer energie nodig in vergelijking met de mens, die bovendien niet in - een meestal

onverwarmd - kippenhok slaapt en wiens lichaamstemperatuur tussen de 37,2°C en 37.5°C ligt,; hoger betekent dat ze koorts hebben.

Bij tortelduiven en sierduiven kan - net als sommige andere vogels - de lichaamstemperatuur 's nachts dalen onder het niveau dat vereist is voor de normale stofwisseling en lichamelijke functies. Hierdoor kunnen ze energie besparen in geval van weinig voedselaanbod, of bijvoorbeeld de vetopslag regelen voordat de vogeltrek begint. Maar bij een kip kan dat niet. Bij een omgevingstemperatuur van 23.3°C zal de temperatuur van de kam 35°C en de kinlellen 33°C zijn, maar die van de vitale organen moet tussen de 39.6 en 43.6°C blijven, ook als het hard vriest. En hier bewijzen de lipiden hun grote verdiensten om het organisme van de kip op zo'n hoge temperatuur te houden.

Bij krulvederige kippen (F/F - F = frizzling), die eigenlijk praktisch naakt zijn, is de thermische isolatie echt gering. Om op temperatuur te blijven (Homeothermy) kunnen ze niets anders doen dan meer warmte produceren om de huid en vitale organen te voorzien van warmte door het gebruik van chemische processen om te compenseren voor het warmteverlies. Hierdoor moet het hart extra presteren, waardoor ze een groot hart krijgen. De hanen worden later seksueel volwassen en de hennen beginnen later met leggen en leggen ook minder.

**Links: Hennepzaad zoals te koop aangeboden als (vogel)voer.
Foto: Archief Aviculture Europe.**

In *Summa Gallicana* van Elio Corti (vol. III - VIII.1.3.b. OVULAZIONE SPONTANEA - Spontaneous ovulation) vinden we een bevestiging, zonder bronvermelding, maar de auteur heeft het zeker niet verzonnen. Nadat hij de werking van de voorkwab van de hypofyse had bestudeerd ten aanzien van de leg, met uitsluiting van externe invloeden - vooral daglicht, dat in hoge mate de werking van de hypofyse activeert en nog niet

volwassen hennen aanzet tot de leg, of volwassen hennen tot leggen buiten het normale voortplantingsseizoen, schrijft hij het volgende: "De leg kan gestimuleerd worden door het voer, zoals dierlijke en plantaardige eiwitten, bepaalde zouten, levertraan en niet te vergeten het gemalen voer dat de spijsvertering helpt." (La deposizione può essere stimolata con l'alimentazione: proteine animali e vegetali, alcuni sali, olio di fegato di merluzzo, da non scordare il cibo sminuzzato che favorisce la digestione.)

Uit de lever van de schelvis - *Gadus morhua* - wordt een olie gewonnen die rijk is aan vetoplosbare vitaminen A en D, die vroeger medicinaal gebruikt werd, ook omdat het jodium en fosfor bevat. Maar deze olie - net als de olie van andere vette vissoorten - is ook vermaard vanwege het hoge gehalte aan omega-3 vetzuren, die we, omdat ze niet door ons lichaam zelf aangemaakt kunnen worden, via onze voeding moeten binnenkrijgen. Het zijn essentiële vetzuren. De omega-3 vetzuren van levertraan bevatten eicosapentaëenzuur (EPA), docosahexaëenzuur (DHA) en alfa-linoleenzuur (ALA), allen betrokken bij de energetische processen die lichaamsfuncties sturen. De volgende gegevens - uit oogpunt van dit onderwerp noemen we slechts de calorische

waarden - zijn verstrekt door het *Agricultural Office of USA*. De waarden betreffen 1 gram olie:

levertraan	
Kcal	9,02
omega 3	0,2 g
vitamine A	100 UI
vitamine D	10 UI

Waarschijnlijk is de aanbeveling om kippen levertraan te geven om de eiproductie te vergroten, gebaseerd op de hoeveelheid lipiden (=vetzuren); het is moeilijker om te bewijzen dat ook de hoeveelheden vetoplosbare vitaminen een rol spelen.

Om even bij de mens te blijven: Volgens medisch voedingsdeskundige Udo Erasmus, een internationale autoriteit op het gebied van (voedings)vetten en oliën en auteur van de *bestseller* *FATS THAT HEAL, FATS THAT KILL* - (Vetten die genezen, Vetten die doden) is de olie van hennep meer uitgebalanceerd dankzij de optimale verhouding van de twee essentiële vetzuren omega 3 en omega 6. "Voor wat betreft de voedingswaarde is elk plantaardig voedingsmiddel vergelijkbaar met hennep. Een halve kilo hennepzaad voorziet in de behoefte van alle proteïnen, essentiële vetzuren en vezels die het menselijk lichaam in twee weken nodig heeft." (Dr Udo Erasmus in *FATS THAT HEAL, FATS THAT KILL* - Alive Books, 1993) Van groot belang is ook het gehalte koolhydraten van hoog-energetische waarde (516 Kcals in 100 g). Het percentage ruwe vezels en mineralen is ook goed, vooral ijzer en fosfor. Opmerkelijk zijn ook de vitaminen A, E, PP, C en de B groep, met uitzondering van B12.

Het vetgehalte van hennepzaad (32-36%) is 7 keer groter dan dat van maïs (5%), het is van goede kwaliteit en in uitgebalanceerde verhouding, die voor 70 à 75 % bestaat uit meervoudig onverzadigde vetzuren (met lange-keten van 18 of meer koolstofatomen met twee- of drie dubbele bindingen) zoals linolzuur (Omega 6), linoleenzuur (Omega 3) en gamma-linoleenzuur (de laatste is onmisbaar voor de werking van de prostaglandinen, stoffen die de werking van talloze klieren, de spieren en neuroreceptoren reguleren).

Rechts en onder: Een jonge hen en haan eten wat hennepzaad. Foto's: Dirk de Jong.

We hopen dat al deze zaken aangaande onze voeding, ook van toepassing zijn op de kippen.

De volgende feiten zijn al gepubliceerd n.a.v. een onderzoek in 2002 in Canada, onder de titel *EFFECT OF FEEDING HEMP SEED MEAL TO LAYING HENS*:

"Meel van hennepzaad kan zonder nadelige gevolgen gevoerd worden aan leghennen. Het is een waardevolle bron van proteïnen, koolhydraten en lang-keten vetzuren. Als hennen met hennepmeel gevoerd worden, verandert de samenstelling van de vetzuren in het ei." Dus hennepzaad verbetert ook nog de 'kwaliteit' van het ei aangaande de omega-3 vetzuren; iets wat wij nu in de 21ste eeuw kunnen begrijpen en zeer waarderen. Als we daarnaast ook nog kunnen vertrouwen op de Renaissance schrijvers, krijgen we niet alleen betere kwaliteit, maar ook méér eieren, vooral in de periode dat de hennen noodgedwongen stoppen met leggen: tijdens de strenge winter.

URTICA DIOICA – informatie uit diverse boeken

Om het simple te houden verwijzen we hier naar de *Urtica dioica*, ofwel de (grote) brandnetel, die zo'n 2 meter hoog kan worden en aparte planten planten met mannelijke en met vrouwelijke bloemen heeft, net als bij de laurier en de kiwi. De *Urtica urens*, ofwel kleine brandnetel komt ook algemeen voor en wordt niet zo hoog, tussen de 20 en 60 cm, en is eenhuizig (mannelijke en vrouwelijke bloemen op dezelfde plant). Ze worden beiden in de geneeskunde en in de textielindustrie gebruikt.

Links: Brandnetels. Foto Dirk de Jong.

Anders dan hij schrijft bij hennepzaad, houdt Dioscorides bij de beschrijving van netelzaad categorisch vol dat het een afrodisiac is (geslachtsdrift opwekkend). Hij gebruikt deze term o.a. in de Italiaanse vertaling van Mattioli's *Commentarii in libros sex Pedacii Dioscoridis* (1985): Het zaad, gedronken met druivenwijn, zet aan tot lust. - Il seme bevuto con vino passo, muove a lussuria. IV,92 Τ δ σπ ρμα π συνουσ αν παρορμ , πιν μενον μετ γλυκ ος. - Semen ex passo potum venerem stimulat. (*Pedanii Dioscoridis Anazarbei de materia medica libri quinque* - Curtius Sprengel, Lipsiae 1829)

Aldrovandi voegt op blz. 231 van zijn *Ornithologiae tomus alter* (1600) direct achter het citaat van Brasavola het

onderstaande stuk over netelzaad toe, maar hij vermeldt geen bron: Aldrovandi, always at page 231 of *Ornithologiae tomus alter* (1600), as soon as after having quoted Brasavola amplifies the subject about the seeds of nettle, but he doesn't report its source:

Sunt qui furfuribus coctis tanta Er zijn mensen die rijp netelzaad vermengen
crassitie, quanta sumi a Gallina met gekookte zemelen tot een dikke brij, die
poterunt matura Urticae semina de hennen kunnen eten, en zij verzekeren
immiscent, et sic per hyemem dat de hennen hierdoor meer warmte hebben
incalescere, et foecundiores fieri tijdens de winter en vruchtbaarder zijn.
promittunt: aliqui etiam urticas Sommigen drogen ook brandnetels, ver-
exiccant, manibus atterunt, in futuram kruimelen ze met hun handen en bewaren ze
hyemem servant, et in aqua pro voor de komende winter. Ze worden dan in
illarum cibo decoquunt ob eandem water gekookt en aan de kippen gevoerd om
scilicet causam. dezelfde reden.

We zullen weldra de bevestiging hebben dat Gessner de 'bron' van Aldrovandi was, zoals gewoonlijk. We kunnen wel aannemen dat dit voeren van brandnetels en – zaad een Zwitserse gewoonte was, want Gessner vermeld verder geen bronnen hiervan.

Als bewijs van de overschrijfpraktijken van Aldrovandi noem ik u blz. 426 van Gessner's *Historia animalium III* (1555) waar het citaat staat zoals dat door de Bolognese smiegt gegeven werd: behalve dat er wat zinnen omgedraaid zijn is het exact hetzelfde als de tekst van zijn college uit Zurich:

Urticae siccantur, atteruntur manibus, Brandnetels worden gedroogd en met de
servantur in hyemem, et in aqua hand verkruimeld, bewaard voor de
fervefiunt pro gallinarum cibo per komende winter, en men kookt ze goed in
hyemem, ut inde foecundiores water als wintervoer voord e hennen, zodat
reddantur. Sunt qui furfuribus coctis ze vruchtbaarder worden. Sommige
tanta crassitie, quanta sumi a gallinis mensen mengen rijp netelzaad met
poterunt, matura urticae semina gekookte zemelen tot een dikke brij, die de
immiscent: et sic eas per hyemem hennen kunnen eten, en zij verzekeren dat
incalescere et foecundiores fieri aiunt. de hennen hierdoor warmer en vrucht-
baarder zijn tijdens de winter.

Alleen Brasavola bevestigt dat hetzelfde effect van hennepzaad tijdens de winter ook bereikt kan worden door netelzaad. Maar als ze het zaad van de brandnetel beschrijven, reppen Brasavola en Mattioli, als ook Amatus Lusitanus met geen woord over het positieve effect op de leg van de hennen. Maar Durante en Tanara beschrijven beiden wél het positieve effect van netels op de eiproductie; zowel van het zaad als van de gedroogde plant.

Castore Durante. - *Herbario nuovo* (1585) - Fanno dell'uova tutto l'inverno le Galline daendosi loro ne i loro cibi dell'ortica secca. – De hennen leggen de hele winter eieren als ze bij hun voer wat zaad van de gedroogde netels krijgen.

Vincenzo Tanara. - *L'economia del cittadino in villa* (1644) - Raccogliesi il seme dell'Ortica per dare alle Galline, con profitto di molt'ova. – het zaad van de netels wordt verzameld om an de hennen te geven, met het profijt van veel eieren.

Rechts: Kleine brandnetel.
Foto: Aviculture Europe.

URTICA DIOICA – wetenschappelijk gegevens

Ondanks dat andere schrijvers niets vermelden over de positieve effect van netelzaad op de leg van de hen, kunnen we aannemen dat de verdienste toegeschreven moet worden aan het hoge percentage lipiden dat hennepzaad en netelzaad beiden bevatten. We hebben geen specifieke getallen, maar het zaad van de *Urtica dioica* wordt geprezen vanwege de grote hoeveelheid linolzuur, terwijl ook de bladeren linolzuur bevatten als belangrijkste vet. Van de zaden van de netel, die rijk zijn aan vetzuren, kan d.m.v. koude persing een zeer goede olie verkregen worden met stimulerende werking, dat bijv. als adjuvante behandeling kan worden gegeven in geval van asthenie (algehele lichaamsszwakte).

Links: Brandnetelzaden. Foto: Dirk de Jong.

De volgende gegevens zijn verstrekt door www.rione.it en bevestigen vanuit biochemisch en metabolistisch oogpunt de positieve werking van zowel proteïnen als vetten in de zaden van de brandnetel, op de productie van warmte.

Zaden van *Urtica dioica*

proteïnen	18%
lipiden	10%
koolhydraten	0%

Dus, als het koud is, moeten we onze kippen warm zien te houden met netelzaad of gedroogde netelbladeren, zodat ze hopelijk meer eieren gaan leggen.

Zie ook <http://www.summagallicana.it/lessico/c/canapa.htm>

Boven: Kip en haan eten hennepzaad. Foto: Dirk de Jong.